

Jaarverslag Nederlands Expertise Centrum Exoten

Uw eerste contact voor vragen over invasieve exoten in Nederland

2021

Welkom

Russische rattenslang, © Richard Struijk

Welkom bij het Nederlands Expertise Centrum Exoten (NEC-E).

Voor wie is NEC-E bedoeld?

Gemeenten, waterschappen, terreinbeherende organisaties e.a. kunnen bij NEC-E terecht voor kennis en onderzoek naar exoten.

Wat doet NEC-E?

Onderzoek uitvoeren, kennis samenbrengen, kennis verspreiden via nieuwsbrief, website en webinars.

Wat staat er in dit jaarverslag?

Een overzicht van de belangrijkste projecten, uitgevoerd onderzoek en media uitingen

Partners NEC-E

Stichting Bargerveen
Radboud - RIBES
RAVON
FLORON
Sovon
Zoogdiervereniging
HAS Hogeschool
Natuurbalans
Probos
Bureau Waardenburg
Beleef & Weet

Contact

Kijk voor meer informatie op www.nec-e.org

Projecten

Wasbeer © Maaike Plomp

Wasbeer Limburg

De Zoogdiervereniging coördineert in opdracht van de Provincie Limburg een onderzoek naar de verspreiding van wasberen in Limburg ten zuiden van Roermond. Daarvoor is o.a. een online meldpunt gemaakt ([www.wasberenmeldpunt](http://www.wasberenmeldpunt.nl)). Een extern vangteam is actief bezig om aanwezige wasberen te vangen met inloopvallen. Het project is bedoeld om ervaring op te doen met het vangen van wasberen, de efficiëntie van het vangen te monitoren, de populatieopbouw te onderzoeken en te achterhalen of er in Limburg sprake is van een lokale populatie aanwezig is of dat er (ook) 'instroom' is vanuit België. In voorgaande jaren zijn 46 wasberen gevangen. In het najaar van 2021 is het aantal vangsten inmiddels de 20 gepasseerd. Meer lezen:

<https://www.zoogdiervereniging.nl/publicaties/2021/ein-drapport-wasberen-vangen-limburg>

Val © Maurice La Haye

LIFE Resilias

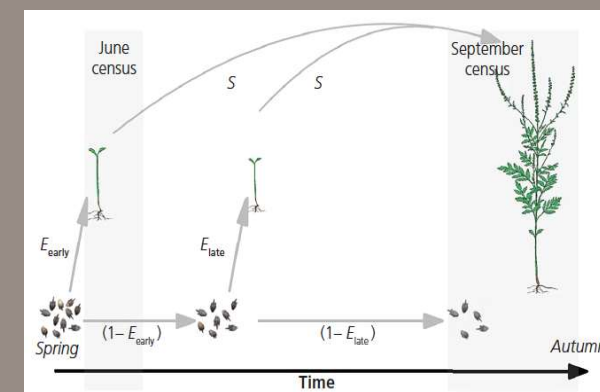
Hoe ga je om met invasieve exoten die al wijd verspreid zijn en na bestrijding weer snel in grote aantallen terugkeren? Eliminatie is bij deze soorten uitgesloten. De focus in het beheer verschuift dan naar het voorkomen dat deze soorten talrijk en schadelijk worden voor inheemse natuur. In het project LIFE RESILIAS zetten we daarom inheemse concurrenten en predatoren in. In demonstratiegebieden laten we zien dat deze methode geschikt is om problemen met Amerikaanse vogelkers, Watercrassula, Aziatische duizendknoop en Zonnebaars te voorkomen. Het project is in 2020 gestart en loopt tot 2027. In 2021 zijn in de eerste gebieden beheersmaatregelen genomen. Het project ontvangt veel publiciteit vanuit zowel regionale als nationale media. Meer informatie: <https://www.resilias.eu/>

Ontkieming alsemambrosia

Welk percentage van zaden van Alsemambrosia (*Ambrosia artemisiifolia*) ontkiemt? En wat is de kans dat zaailingen overleven tot het einde van de zomer wanneer deze eenjarige planten bloeien? Ondanks dat we deze processen niet direct gemeten hebben, konden we hen goed schatten met behulp van indirecte data (aantallen zaden, zaailingen en bloeiende planten), door gebruik te maken van geïntegreerde populatiemodellen. Voor 12 juni was 12% van de zaden gekiemd, daarna nog eens 5,5%. Maar liefst 80% van de zaailingen kwam uiteindelijk tot bloei. Geïntegreerde populatiemodellen kunnen dus het onderste uit de kan halen van beschikbare data.

Gamelon et al. 2021 in: Demographic Methods across the Tree of Life

Projecten

Rode Amerikaanse rivierkreeft © Pim Lemmers

Invasieve rivierkreeft

In opdracht van de Provincie Noord-Brabant onderzoeken Stichting Bargerveen en Bureau Natuurbalans mogelijkheden voor systeemgerichte bestrijding van invasieve rivierkreeften. Hierbij staat de vraag centraal hoe ecosystemen meer weerbaar te maken zijn tegen rivierkreefteninvasies. Op basis van experimenten is gebleken dat rode Amerikaanse rivierkreeft en Californische rivierkreeft niet graag tegen hellingen op lijken te lopen, waarbij is geconstateerd dat een toenemende hellingshoek ook leidt tot minder omhoog-lopende dieren. Deze kennis is in de praktijk gebracht door een aarden talud aan te leggen tussen een beek met rivierkreeften en rivierkreeftenvrij gemaakte boomkikkerpoel. De komende jaren zal de effectiviteit hiervan duidelijk worden.

Amerikaanse rivierkreeft © Pim Lemmers

Dodelijke exotische salamanderschimmel

De invasieve exoot *Batrachochytrium salamandrivorans* (Bsal) is een salamanderschimmel die tot voor kort wereldwijd onbekend was, maar nu dood en verderf zaait in Nederlandse en andere Europese salamanderpopulaties. Door besmetting is de Nederlandse vuursalamanderpopulatie met 99,9% afgenomen en deze vertoont geen herstel. De schimmel is bekend van 9 locaties in Zuid-Limburg en van enkele poelen binnen een straal van 2 km in Gelderland. Naast de vuursalamander zijn ook de kamsalamander, kleine watersalamander en de Alpenwatersalamander slachtoffer. RAVON onderzoekt de verspreiding en de impact van Bsal op populaties en soorten en werkt aan de beheersing van de schimmel. www.ravon.nl/ziektes

Vuersalamander © Jelger Herder

Exotische planten: Tuin er niet in!

In Nederland is ruim 60% van de in het buitengebied voorkomende exotische planten via de sierteeltketen het land binnengekomen, deels vanuit tuinen. Om deze toestroom van exoten via tuinen te voorkomen is een campagne gestart om consumenten en groene professionals te wijzen op de risico's en het promoten van minder invasieve alternatieven. In 2021 is via de website tuinernietin.nl een laagdrempelige database toegankelijk gemaakt, met de mogelijkheid om deze alternatieven te vinden. Bovendien bevat de database de mogelijkheid om te zoeken op soorten die specifiek geschikt zijn voor bijvoorbeeld bijen of vlinders.

Mahonie (zie foto) is na ontsnapping uit tuinen in diverse natuurgebieden te vinden.

Mahonie © Peter Meininger

Projecten

Reuzenbalsemien © Annerie Rutenfrans

Invasieve exoten in het onderwijs

Afgelopen jaar hebben eerstejaarsstudenten van de opleiding Applied Geo-information Science van de HAS Hogeschool gedurende 10 weken gekeken naar de mogelijke effecten van klimaatverandering op de verspreiding van invasieve exoten in Nederland. Doel was om meer te leren over de problematiek rondom exoten, en hoe je met behulp van ecologische kennis en ruimtelijke analyses de potentiële verspreiding van een soort onder verschillende klimaatveranderingsscenario's in kaart kunt brengen. Als eindproduct hebben de studenten een storymap met interactieve kaarten ontwikkeld, om op een toegankelijke wijze het verhaal over een zelfgekozen exoot te vertellen.

Studenten werken met exoten © HAS Hogeschool

Alertsysteem NDFF

In Nederland worden veel waarnemingen van exoten verzameld, die bijna allemaal hun weg vinden naar de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Beheerders die in hun gebied met bestrijding van exoten te maken hebben, kunnen enorm geholpen worden als ze voor hun beheergebied actief meldingen kunnen krijgen van actuele waarnemingen van exoten. Op de NDFF is een flexibele tool gebouwd. Door aan te geven voor welke soort en voor welk (deel)gebied meldingen moeten worden verstuurd, kan gericht worden gestuurd op bijvoorbeeld het voorkomen van besmetting van een gebied, uitbreiding binnen een gebied of herbesmetting na genomen maatregelen.

Amerikaanse stierkikker © Raymond Creemers

Wiedewiedenweg

De Wiedewiedenweg brigades voor de bestrijding van de reuzenberenklauw waren in 2021 actief op bijna 70 locaties in Nijmegen. Met 21 vrijwilligers komen er steeds meer 'ogen' in het veld om de reuzenberenklauw op 'heterdaad te betrappen'. Preventief beheer voorkomt langdurige vestiging! Vijf brigades van kleine groepjes monitorden voor het tweede jaar alle wijken. Acht adoptie-brigades, een aantal met een burgerparticipatiecontract met de gemeente Nijmegen, hielden specifieke locaties bij. Bewoners met reuzenberenklauw in de tuin, informeerden we middels onze flyer en boden onze hulp aan. In 2022 gaat dit project door dat Adviesbureau Beleef & Weet coördineert en in samenwerking met diverse andere NEC-E partners, gemeente Nijmegen en IVN uitvoert.

Reuzenberenklauw © Peter Venema

Publicaties

Siberische grondeekhoorn © Edwin Giesbers

Het NEC-E geeft middels (wetenschappelijke) publicaties, lezingen en mediaberichten over introductie, effecten en beheer van invasieve exoten invulling aan de kennisontsluiting voor beheerders, beleidsmakers en het brede publiek. Tevens worden leermiddelen en voorlichtingsmaterialen ontwikkeld voor binnen- en buitenschoolse educatie. Een overzicht van de vele publicaties en activiteiten in 2021 is te vinden op:

[Nec-e.org/nec-e.org/wie-zijn-we/jaarverslagen](https://nec-e.org/nec-e.org/wie-zijn-we/jaarverslagen)

Risicobeoordeling rivierkreeften

Sinds de jaren 1950 hebben minimaal zeven uitheemse rivierkreeftsoorten in de Rijn-Maas rivierdelta zich gevestigd. De impact bestaat o.a. uit instabiliteit van oevers, het risico van dijkdoorbraken in veengebieden, en effecten op biodiversiteit. Uitroeiing van uitheemse rivierkreeftpopulaties in een uitgebreid en open netwerk van met elkaar verbonden waterlopen is niet haalbaar.

Zes beheerstrategieën voor de bestrijding van uitheemse rivierkreeft soorten werden geformuleerd. Deze strategieën werden beoordeeld aan de hand van verschillende criteria voor kosteneffectiviteit en geprioriteerd met behulp van een ongewogen Multi Criteria Analyse.

Haalbare strategieën voor populatiecontrole van invasieve rivierkreeftsoorten bestaat uit:

- maatregelen om de robuustheid en het weerstandsvermogen van ecosystemen te vergroten
- het vangen van rivierkreeft door commerciële vissers, waterbeheerders en goed geïnformeerde burgers.

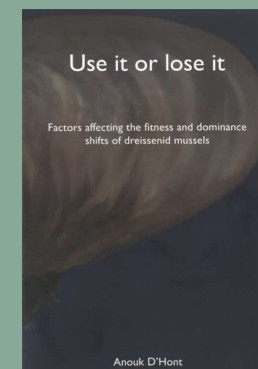
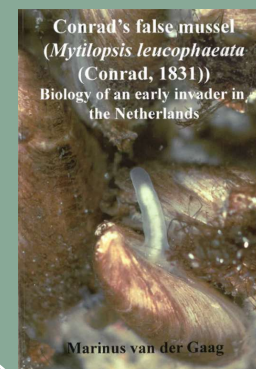
Meer info: reabic.net/journals/mbi/2021/1/MBI_2021_Lemmers_etal.pdf

11 samenwerkende organisaties
1 website nec-e.org
2 promotieonderzoeken
4 risicobeoordelingen
1 herkenningskaart
4 nieuwsbrieven Kijk op Exoten
2 webinars
49 nieuwsberichten
4 keer radio en tv
13 keer in de krant
20 keer in andere media

Promotieonderzoek mossels

Zowel Anouk D'Hont en Rien van der Gaag zijn in 2021 gepromoveerd op hun exotenonderzoek. In de aula van de Radboud Universiteit hebben beiden hun proefschrift gepresenteerd en succesvol verdedigd onder toezicht van hun promotor Rob Leuven. Anouk's boekwerk 'Use it or lose it - Factors affecting the fitness and dominance shifts of dreissenid mussels' en Rien's meesterproef 'Conrad's false mussel (Mytilopsis leucophaea (Conrad, 1831)) - Biology of an early invader in the Netherlands' gaan over de ecologie van invasieve schelpdieren. Zij tonen onder welke omstandigheden deze dieren zich kunnen vestigen en domineren, en hoe transport van boten hun invasie kan versnellen.

De partners van NEC-E helpen u graag verder

Contact

Kijk voor meer informatie op www.nec-e.org

Doelstelling NEC-E

Het doel van het Nederlands Expertise Centrum Exoten (NEC-E) is kennisontwikkeling over risico's van exoten en innovatieve beheerstrategieën om ongewenste effecten van invasieve soorten te voorkomen of minimaliseren. Daarbij bestaat aandacht voor zowel soort- als ecosysteemgerichte beheermaatregelen, evenals voor de maatschappelijke aspecten daarvan. Hiervoor ontwikkelen we een wetenschappelijk valide kennisbasis voor preventie van introductie en verspreiding, (vroegtijdige) signalering, effectvoorspelling, risicoanalyse en - perceptie en duurzaam beheer van potentieel invasieve exoten. De ontwikkelde kennis en ervaring worden verspreid via onderwijs, publicaties, symposia en websites.

NEC-E is een samenwerkingsverband van:

Radboud Universiteit

